

Οι δύο κόσμοι

Του **ΣΤΑΘΗ Ν. ΚΑΛΥΒΑ***

Πριν από μία εβδομάδα βρέθηκα στη Γαλλία όπου είχα την ευκαιρία να συζητήσω με φίλους και συναδέλφους για την πολιτική κατάσταση της χώρας. Δεν είναι υπερβολή πως η ατμόσφαιρα θυμίζει έντονα την Ελλάδα του 2009, τότε που όλοι ανέμεναν να συμβεί κάτι άσχημο χωρίς κανείς να γνωρίζει τι ακριβώς. Κυριαρχούν η έντονη απογοήτευση από την οικονομική στασιμότητα και την αύξηση της φορολογίας, η αυξανόμενη απαξίωση των πολιτικών κομμάτων, η πρωτοφανής δημοσκοπική καταβύθιση του προέδρου Φρανσουά Ολάντ, η εν δυνάμει διάσπαση του σοσιαλιστικού κόμματος και βέβαια η σταθερή άνοδος του αντι-ευρωπαϊκού λαϊκισμού μέσω του ακροδεξιού Εθνικού Μετώπου και της Μαρίν Λεπέν. Η αίσθηση μιζέριας και αδιεξόδου δεν προκύπτει μόνο μέσα από τις συζητήσεις. Την διαισθάνεται κανείς ευρύτερα: στα πανεπιστήμια που έχουν μείνει σκιά του άλλοτε λαμπερού εαυτού τους, στις πιο «δύσκολες» γειτονιές του Παρισιού όπου τα παιδιά των Αφρικανών μεταναστών δεν έχουν βρει θέση στην κοινωνία (και κάποια πηγαίνουν να πολεμήσουν στη Συρία), αλλά και στο Λονδίνο που έχει γεμίσει από νεαρούς Γάλλους, οι οποίοι θεωρούν πως η χώρα τους έχει πάψει να τους προσφέρει ευκαιρίες. Ο Ολάντ είναι η επιτομή της όλης θλιβεράς κατάστασης: ο πολιτικός που αρχικά αρνήθηκε πως υπάρχει πρόβλημα, για να κάνει πανηγυρικά μεταβολή μετά από δύο χρόνια χωρίς όμως να έχει απορρίψει την έμφυτη ροπή του προς τις πρόσκαιρες και ανώδυνες λύσεις και τον φόβο των μεταρρυθμίσεων.

Το γαλλικό σύνδρομο, αν μπορεί κανείς να το ονομάσει έτσι, έχει δύο κεντρικά χαρακτηριστικά. Από τη μία έχουμε μια κοινωνία με αξιοζήλευτο επίπεδο διαβίωσης και κοινωνικής προστασίας, που όμως δεν μπορεί να χρηματοδοτηθεί παρά μόνο με χρέος. Και από την άλλη, είναι διάχυτη η έλλειψη θέλησης για την πραγματοποίηση των επώδυνων μεν αλλά απαραίτητων μεταρρυθμίσεων που θα διέσωζαν τα σημαντικότερα στοιχεία του γαλλικού μοντέλου. Αντ' αυτού επικρατεί μια τυφλή και αδιέξοδη αγανάκτηση που βρίσκει φυσική διέξοδο στο Εθνικό Μέτωπο και μια έντονη μεν αλλά κενή περιεχομένου αντίσταση στις μεταρρυθμίσεις από τις διάφορες ομάδες συμφερόντων.

Ανακαλώ τις εντυπώσεις αυτές στην Κολομβία, απ' όπου γράφω αυτές τις γραμμές. Πρόκειται για μια χώρα που ήταν συνώνυμο των χειρότερων παθολογιών που μπορεί να βάλει ανθρώπινος νους: ένας εμφύλιος πόλεμος που διαρκεί δεκαετίες, έντονη εγκληματικότητα, οργανωμένο κύκλωμα παραγωγής και εμπορίας ναρκωτικών, γενικευμένη φτώχεια. Θυμάμαι την πρώτη φορά που πήγα στην Κολομβία, το 2000: οι ξένοι (αλλά και πολλοί ντόπιοι) δεν μπορούσαν να κυκλοφορήσουν στον δρόμο παρά μόνο με σωματοφύλακες. Ο αρχηγός του καρτέλ του Μεντεγίν, Πάμπλο Εσκομπάρ, είχε γονατίσει το κράτος, ενώ ο αντάρτικος στρατός των FARC είχε φθάσει στα πρόθυρα της πρωτεύουσας. Η πρακτική των μαζικών απαγωγών για λύτρα (γνωστή και ως «θαυματουργό ψάρεμα») είχε αναχθεί σε τέχνη. Το κράτος κατέρρεε και όσοι μπορούσαν να φύγουν έφευ-

γαν. Θυμάμαι χαρακτηριστικά το ταξίδι μου στην Καρταχένα, τη γενέτειρα του Γκαμπριέλ Γκαρσία Μαρκές: η πανέμορφη παλιά πόλη ήταν εντελώς άδεια καθώς την είχαν εγκαταλείψει οι τουρίστες.

Ξαναγύρισα στην Κολομβία αρκετές φορές μέσα στα επόμενα χρόνια και από τότε παρατηρώ την απίστευτη ανόρθωση της χώρας αυτής. Σήμερα η Κολομβία είναι μια άλλη χώρα. Προφανώς τα μεγάλα της προβλήματα, όπως η φτώχεια, οι τεράστιες ανισότητες ή η εγκληματικότητα δεν έχουν λυθεί. Όμως ο εμφύλιος φαίνεται να οδηγείται σε ένα τέλος μέσα από επίπονες διαπραγματεύσεις που περιλαμβάνουν και την υπόσχεση μιας μεγάλης αγροτικής μεταρρύθμισης και η οικονομία αναπτύσσεται με ταχείς ρυθμούς. Εκείνο όμως που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι η αίσθηση που αποκομίζει κανείς συζητώντας με τους ανθρώπους και παρατηρώντας την κα-

*Ο παλαιός κόσμος
δυσκολεύεται να χειριστεί
την υποχώρηση
της πρωτοκαθεδρίας του,
τη στιγμή που αναδύεται
ένας νέος κόσμος.*

θημερινότητα: η ζωτικότητα και ενέργεια της χώρας είναι εκρηκτική, καθώς αναδύεται μια καινούργια μεσοαία τάξη, επεκτείνονται και νοικοκυρεύονται οι πόλεις, ανοίγουν συνεχώς καινούργια πανεπιστήμια, και ένας νεανικός πληθυσμός εκφράζει καθημερινά τον δυναμισμό του. Ακόμα και εκεί που είναι παρούσα η φτώχεια, δυσκολεύεται κανείς να διακρίνει μιζέρια, γκρίνια ή απογοήτευση.

Η σύγκριση είναι διδακτική. Οχι τόσο ως προς τα αντικειμενικά μεγέθη, όπου η Γαλλία υπερτερεί συντριπτικά – αν έπρεπε να διαλέξει κανείς πού να ζήσει, δύσκολα θα πρόκρινε την Κολομβία. Ούτε απαραίτητα ως προς τη μεσοπρόθεσμη οικονομική δυναμική. Τα προβλήματα της Γαλλίας μπορούν να λυθούν με τις κατάλληλες αποφάσεις και χειρισμούς, ενώ η δυναμική της Κολομβίας μπορεί να αποδειχθεί εύθραυστη. Μακροπρόθεσμα όμως, δύσκολα μπορεί να αμφισβητήσει κανείς την εμφάνιση μιας καινούργιας πραγματικότητας. Ο παλαιός κόσμος δυσκολεύεται να χειριστεί την υποχώρηση της πρωτοκαθεδρίας του, τη στιγμή που αναδύεται ένας νέος κόσμος.

Το ευχάριστο είναι πως η παγκόσμια ανάπτυξη δεν είναι παίγνιο μηδενικού αθροίσματος. Δεν χρειάζεται δηλαδή να φτωχύνει η Ευρώπη για να αναπτυχθεί η Ασία ή η Λατινική Αμερική. Όπως όμως συμβαίνει και με τους ανθρώπους, η σχετική παρακμή των εθνών έχει έντονο συναισθηματικό κόστος που με τη σειρά του οδηγεί σε τύφλωση και λάθη. Το στοιχείο λοιπόν για τους λαούς της Ευρώπης, στην κρίσιμη αυτή καμπή, είναι να αποφύγουν τέτοια λάθη και να διαχειριστούν τη νέα πραγματικότητα με σύνεση.

* Ο κ. Στάθης Ν. Καλύβας είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο Yale.